

О. М. Тараненко

кандидат історичних наук, доцент

Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького

В. О. Черевко

кандидат економічних наук, доцент

Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького

ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Курс на євроінтеграцію, побудова сучасної високотехнологічної конкурентоспроможної, обороноздатної держави на тлі прискорення світових глобалізаційних процесів та активізації основних гравців на світових просторах об'єктивно перетворює інноваційний розвиток на основну перспективу поступу України у XXI столітті. З урахуванням перспектив реалізації обраного курсу шлях технологічного розвитку «нової української держави» буде тісно пов'язаний з моделлю Європейського Співтовариства, що в свою чергу актуалізує необхідність її ґрунтовного вивчення й аналізу.

Теоретико-методологічні засади дослідження інноваційного розвитку загалом та інноваційного розвитку країн Європейського Союзу зокрема закладено в роботах зарубіжних та вітчизняних учених: М. Портера, П. Друкера, П. Самуельсона, Й. Шумпетера, Г. Андрощука, Ю. Козака, Д. Адамюка, В. Сіденка, Р. Еннана, С. Ревуцького та інших дослідників. Разом із тим невирішеними залишаються питання аналізу сучасних пріоритетів інноваційних стратегій сталого розвитку європейських країн та впровадження їх досвіду в практику господарювання українських підприємств.

Отже, метою даного дослідження є вивчення та аналіз програм інноваційного розвитку європейських країн та можливість їх впровадження в Україні вітчизняними суб'єктами господарювання.

Виходячи з реалій XXI ст. країни Західної Європи взяли курс на прискорений розвиток інноваційної економіки. Зміна характеру і значення нововведень в економіці, заснованій на знаннях, відставання Західної Європи

від США і Японії у сфері перспективних технологій, розширення ЄС на схід – усі ці фактори знаходяться в основі розробки нових напрямків інноваційної стратегії Західної Європи [1, 308-309].

Ще в другій половині 1990-х рр. уряди майже всіх західноєвропейських країн прийняли програми стимулювання інноваційної діяльності, спрямовані насамперед, на поширення нововведень [2, 46].

Із метою скорочення відставання Західної Європи від США і Японії в економічній сфері Європейський Союз у 2000 р. на Лісабонському саміті поставив перед собою досить амбітне завдання: до 2010 р. перетворити європейський регіон у найбільш динамічний, конкурентоспроможний, що мав би найвищий рівень розвитку економіки у світі. Досягнення цієї мети передбачало загальну стратегію, спрямовану насамперед на перехід до економіки і суспільства, що базуються на знаннях, за допомогою поліпшення політики інформатизації та політики в галузі досліджень і розробок, а також шляхом активізації процесу структурних реформ у напрямі конкурентоспроможності та інновацій.

Реалізація Лісабонської стратегії на практиці виявилася дуже непростою справою і наштовхнулася на численні перепони. Як наслідок, у середині десятирічного терміну її реалізації, тобто в 2005 р., Лісабонську стратегію було оновлено шляхом ухвалення Партнерства заради зростання та зайнятості та доповнення його Програмою дій Союзу і відповідними національними програмами в цій сфері [3, 114].

Ключовими механізмами та інструментами «Нового Лісабона» були визначені: Сьома Рамкова програма ЄС, EUREKA, Eurostars, Рамкова програма з питань конкуренції та інновацій, COST, Європейські технологічні платформи.

Сьома Рамкова програма ЄС з досліджень, що мала бюджет більш ніж 70 млрд. євро, почалась 1 січня 2007 р. і завершилась 31 грудня 2013 р. Вона більше за попередні програми приділяє увагу міжнародному співробітництву, що підтримується на всіх її рівнях, та дослідженням, що відповідають потребам європейської економіки. Досягнення вказаних цілей передбачалось шляхом

виконання таких чотирьох основних програм як співробітництво (кооперація), ідеї, люди (кадри), потенціал (можливості) [4, 101].

З 2014 року запущена наступна (восьма) Рамкова програма, яка в цілому виглядає на зразок попередньої, але має більшу спрямованість на інноваційну діяльність.

Програма EUREKA велику увагу приділяє комерціалізації науково-технічних розробок. Особливістю цієї програми є націленість не лише на розробку інновацій, а й на їхнє ринкове просування. Вона також досить демократична, оскільки учасники, зважаючи на загальні тематичні напрями, самі обирають основні параметри проектів: тематику, час проведення, вартість, коло безпосередніх виконавців тощо. До цієї програми звертаються, коли неможливо втілити певний проект силами однієї країни. Вона забезпечує співпрацю на міжнародному рівні і скорочення витрат на проект – кожен учасник фінансує тільки свою частину. Для фінансового забезпечення можуть залучатись приватні, національні та міжнародні джерела. Країни-учасниці такого проекту фінансують свою частку від загального бюджету проекту, тобто кошти не перетинають кордонів. Україна у 1993 р. стала асоційованим учасником програми EUREKA, а з 2006 р. – її повноправним членом [5, 202]. Безумовно, це позитивно вплине на створення в Україні умов для підтримки інноваційних процесів і на реальну інтеграцію в Європейський науково-дослідний простір (ERA).

Програма EUROSTARS є одним з найважливіших європейських інструментів для підтримки малого і середнього бізнесу, пов'язаного з розробкою і впровадженням на ринок високотехнологічних продуктів. EUROSTARS – це спільна ініціатива EUREKA і 7-ої Рамкової Програми Європейської Комісії. Програма управляється секретаріатом EUREKA і підтримує розробку і впровадження інноваційних технологій, продуктів і комерційних ідей. EUROSTARS фінансує ринково-орієнтовані проекти в об'ємі від десятків тисяч до мільйонів євро.

Основні положення програми EUROSTARS:

- основна цільова група: ринково спрямовані МСП, які виконують дослідження, з високим інноваційним потенціалом;
- консорціум проекту складають партнери (компанії, дослідницькі інститути) з не менш ніж двох країн – членів EUREKA;
- фінансування базується на децентралізованій моделі: члени програми платять внески в спеціальний національний бюджет для відповідних проектів; ЄС робить свій внесок через Програмний фонд;
- допускається внутрішнє регулювання, гнучкий характер програми для підвищення її ефективності та задоволення потреб МСП [6].

Найстарішою є програма COST (European Cooperation in the Field of Scientific and Technical Research), заснована ще в 1971 р., яка націлена на проведення спільних наукових досліджень і являє собою мережу організацій. Учасники спільно розробляють проект, який потім здійснюється в національних центрах за рахунок власних джерел фінансування. На заключній стадії результати досліджень об'єднуються й узагальнюються [7, 79].

В основному вона підтримує проведення конференцій і семінарів, короткострокові наукові дослідження, молодих вчених і розвиваючи в такий спосіб механізм координації національних дослідницьких проектів у Європі. На теперішній час в програмі COST беруть участь близько 30000 учених із 35 країн-членів. Приємно відзначити, що, незважаючи на те, що Україна поки не є членом COST, у цій Програмі бере участь 15 українських організацій (для порівняння: з Росії – 27, із США – 14) [5, 102].

Природно, що невдача у здійсненні багатьох ключових цілей Лісабонської стратегії не могла бути не врахована при розробленні нової стратегії розвитку ЄС «Європа 2020», узгодженої в березні 2010 р. і формально схваленої в червні 2010 р. на засіданні Європейської Ради в Брюсселі.

Програма розвитку «Європа 2020» має на меті забезпечити стабільність європейської економічної моделі у трьох вимірах. Найперше, в економічній площині: програма закладає у підвалини майбутньої економічної стратегії Європи принципи конкурентоздатності, інноваційності та економіки знань. По-

друге, «Європа 2020» спрямована на соціальну стабільність. Її мета – забезпечити європейців робочими місцями, для чого будуть розроблені спеціальні навчальні програми, а також досягнуто повної трудової рівності між жінками і чоловіками. Нарешті, програма «Європа 2020» має на меті забезпечити екологічну стабільність. Для цього слід здійснити перехід до нової екологічної економічної моделі, що матиме низький рівень викидів CO₂ [8].

Отже, європейський досвід реалізації програм інноваційного розвитку доводить, що це питання є складним, комплексним за своїм змістом і надзвичайно чутливим до різноманітних обмежень, які впливають із загальних економічних та соціальних умов розвитку.

На теперішній час країни ЄС є ініціаторами формування та впровадження інноваційних стратегій сталого розвитку, які націлені на забезпечення стабільності європейської економіки. Пріоритетним напрямками є: формування відкритої та конкурентоспроможної економіки, забезпечення соціальної та екологічної стабільності.

Країни Євросоюзу взяли курс на подальше поглиблення кооперації у сфері НДДКР і підвищення ефективності інноваційної діяльності. Це сприятиме посиленню їх конкурентних позицій на світовому ринку сучасних технологій. Що стосується України, то створення єдиного Європейського науково-дослідницького простору надає їй можливість активно включитися в європейське наукове співтовариство, а також прискорити формування національної інноваційної системи.

Список використаних джерел:

1. Андрощук Г. Інноваційна політика ЄС: стратегічні напрямки Г. Андрощук // Економіко-правові теоретичні та практичні аспекти переходу економіки України на інноваційну модель розвитку: монографія / О. Орлюк, О. Бутнік-Сіверський, Н. Мироненко та ін.. – К.: ТОВ «Лазуріт-Поліграф», 2010. – С. 308 – 321.

2. Porter M. Building the Microeconomic Foundations of Prosperity: Findings from the Microeconomic Competitiveness Index / М. Porter / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org>.
3. Сіденко В. Інноваційна модель розвитку ЄС – від Лісабонської стратегії до «Європи 2020» / В. Сіденко // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2011. – № 1. – С. 113 – 126.
4. Адамюк Д. Сучасні підходи Європейського Союзу до стимулювання інноваційних процесів / Д. Адамюк // Актуальні питання інноваційного розвитку. – 2011. – № 1. – С. 96 – 104.
5. Ільїна К. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення інноваційного розвитку економіки / К. Ільїна // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.1. – С. 195 – 203.
6. Смертенко П. Програма EUROSTARS / П.Смертенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cstei.lviv.ua/ua/item/687>
7. Єгоров Є. Програми інноваційного розвитку зарубіжних країн: досвід та досягнення / Є. Єгоров // Актуальні питання інноваційного розвитку. – 2012. – № 2. – С.77 – 83.
8. «Лісабонську стратегію» має змінити нова програма розвитку «Європа 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/news/238694.html>